

Marian Petcu

coordonator

Mass media din România

după 30 de ani

TRITONIC

Editura Tritonic

coord.: Marian Petcu
Mass media din România
după 30 de ani

Copyright © Autori

Copyright © TRITONIC 2020 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzilor nr. 5, București

e-mail: editura@triton.ro

www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut
în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):

http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Coperta: Alexandra Bardan

DTP: Ioan Dorel Radu

Editor: BOGDAN HRIB

Comanda nr. CM01/2020

Bun de tipar: Iunie 2020

Tipărit în România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mass media din România după 30 de ani / coord.: Marian

Petcu. - București : Tritonic Books, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-749-490-7

I. Petcu, Marian (coord.)

659.3

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

SILVIU – CONSTANTIN NEDELCU , Biblioteca Academiei Române <i>Evoluții ale presei ortodoxe, în România. Glasul Bisericii</i> (1990–2018).....	391
GEORGETA ORIAN , Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia <i>Repere ale presei din județul Alba, în postcomunism.....</i>	407
MARIA PARIZA , Universitatea „Ovidius”, Constanța <i>Revistele aromâne în anii democrației – misionare ale</i> <i>relansării culturale și lingvistice.....</i>	425
AURELIA PERȘINARU , Biblioteca Națională a României <i>Presa periodică în statisticile naționale.....</i>	455
CRISTIAN VASILE , Institutul de Istorie „N. Iorga”, București <i>Câteva considerații privind presa culturală, 1989–2019.....</i>	471
LUCIAN-VASILE SZABO , Universitatea de Vest, Timișoara <i>Presa timișoreană înainte și după Revoluție.....</i>	483
CORINA SÎRB , Universitatea de Vest, Timișoara <i>Generația Y citește în Z – consumul media al „milenialilor”</i> <i>din România.....</i>	509
ADELINA TOCITU , Universitatea „Ovidius”, Constanța <i>Radioul și televiziunea în Dobrogea post-decembristă.....</i>	525
MIHAELA ALBU , Uniunea Scriitorilor din România <i>Jurnaliști – scriitori români din exil. Manifestări publicistice</i> <i>în postcomunism.....</i>	543
ALEXANDRU LUPAȘCU-BOHANȚOV , Universitatea de Stat din Moldova <i>Evoluția filmului de televiziune din Republica Moldova –</i> <i>între artă, cenzură și criza de proiecte viabile.....</i>	559

EVOLUȚII ALE PRESEI ORTODOXE, ÎN ROMÂNIA. GLASUL BISERICII (1990–2018)

Silviu – Constantin NEDELICU¹

1. Introducere.

Studiul de față constă în analiza evoluției publicației *Glasul Bisericii*, revista oficială a Mitropoliei Ungrovlahiei, cum se numea în 1990, ulterior, revista oficială a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. La începutul anului 1990, presa ortodoxă s-a eliberat de constrângerile ideologice, context în care organul oficial al Mitropoliei Ungrovlahiei (mai târziu, Mitropolia Munteniei și Dobrogei) s-a „metamorfozat” într-o revistă liberă, unde puteau fi publicate texte fără o dublă cenzură². Perioada cercetată în lucrarea de față se întinde pe 28 de ani (1990–2017). Conținutul revistei poate fi structurat în trei părți: 1) în timpul Patriarhului Teoctist (1990 – 2007); 2) numerele dedicate morții Patriarhului Teoctist și întronizării Patriarhului Daniel; 3) în timpul Patriarhului Daniel (2007 – 2017). Fiecare perioadă are, firește, importanța sa, însă consider că cea mai interesantă parte o constituie revista de după Revoluția din Decembrie 1989, și toată perioada câtă vreme a trăit Patriarhul Teoctist.

Așadar, mă voi rezuma la analiza câtorva articole de fond (editoriale, pastorale chiariale) și a unor articole de opinie sau texte semnate de laici, personalități marcante ale vieții publice din România.

¹ Bibliotecar, dr., Biblioteca Academiei Române.

² Am tratat pe larg acest subiect în subcapitolul II.2. *Presa ortodoxă – între libertatea de exprimare și cenzura comunistă* al cărții mele, *Cenzurarea presei ortodoxe în comunism*. Cuvânt începător de Marian Petcu. București: Bikon, 2019, p. 114–199.

2. Revista, în timpul Patriarhului Teoctist³.

În primul număr „liber” al revistei *Glasul Bisericii*, respectiv ediția din ianuarie-februarie 1990 întâlnim trei texte care ne atrag atenția în mod special: 1) Redacția. Editorial⁴; 2) †Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Pastorală Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Învierea Domnului – 1990⁵; 3) Gh. Drăgulin, «Personalitatea Cuviosului Dionisie Smeritul și o modalitate a canonizării lui»⁶ (*Glasul Bisericii*, anul XLIX (1990), nr. 1–2, p. 97–106).

În primul text semnat de Redacție⁷, mai precis în primele două pagini, se face o exegeză asupra semnificației Anului Nou, iar pe ultima pagină apare apologia păcii: „în virtutea dreptului fundamental la viață, libertate și independență al tuturor popoarelor, Biserica noastră a fost totdeauna cu poporul și a avut, dintru început, vocația păcii și prin conducătorii ei, prin reprezentanții ei, ierarhi, preoți, și credincioși și vreme de aproape 2000 de ani, a susținut aspirațiile acestuia, alături de candela rugăciunii către Dumnezeu, pentru «pacea de sus» și pentru «pacea a toată lumea»”⁸. Articolul se încheie în același specific „limbaj de lemn” teologic, cu îndemnul de a „contribui permanent la cultivarea în conștiința credincioșilor aceste drepturi de a apăra pacea și munca”⁹.

Din lecturarea acestui text deducem faptul că revista fusese deja dată la tipar, întrucât toate periodicele ortodoxe apăreau cu o întârziere de 6 luni – 1 an, și s-au mai adăugat câteva texte, printre care și Pastorală Patriarhului Teoctist, acest *Editorial* fiind un text cenzurat și scris în limbajul specific comunist.

Cel de-al doilea text amintit, *Pastorală Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Învierea Domnului – 1990*, reprezintă în fapt primul articol „liber” publicat în revista *Glasul Bisericii* după anul 1990. Aici, Patriarhul se adresează clerului, cinului monahal și credincioșilor, cărora le spune că „Învierea Domnului [...] înmulțește și întărește în noi darul neasemănat al libertății pe care am dobândit-o cu prețul

³ Ianuarie-februarie 1990 – aprilie-iunie 2007.

⁴ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 1–2, 1990, p. 5–7

⁵ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 1–2, 1990, p. 8–12

⁶ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 1–2, 1990, p. 97–106.

⁷ A se vedea mai sus, în subcapitolul 1. 7. *Redacția*, cine făcea parte din Redacție la primul număr al revistei. Înclin să cred că textul a fost scris fie de preotul Ilie Georgescu, care era redactorul responsabil sau de Diac. Mihai Hău, redactor.

⁸ Redacția. Editorial, *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 1–2, 1990, p. 7.

⁹ *Ibidem*, p. 7.

sângelui nevinovat dat țării de tinerii și copiii noștri dragi în timpul ultimului Crăciun¹⁰. În același ton continuă spunând că „Acest prim Paște pe care-l sărbătorim, după atâta timp de amarnică încercare, sub zodia triumfului luminii asupra întunericului, al adevărului asupra minciunii, al binelui asupra răului reprezintă, pentru întreaga suflare românească, un binecuvântat prilej pentru schițarea unor programe duhovnicești de redresare și propășire morală creștină, menită să ducă la resituarea Bisericii noastre strămoșești, cea mai venerabilă instituție istorică națională în societatea românească, la promovarea și reafirmarea nepieritoarelor învățături morale ale Sfintei Evanghelii în viața noastră socială¹¹. Acesta afirmă apoi, fără teamă, că trebuie redat, prin Biserica Ortodoxă Română „vieții noastre sociale firescul ei fundament creștin, pentru ca aberantele și monstruoasele forme de totalitarism și dictatură cărora le-a căzut victimă decenii de-a rândul mult-încercatul și răbdătorul popor român, să nu mai fie posibile¹². Astfel, Patriarhul Teoctist vorbește despre o temă foarte puțin abordată în cei 30 de ani de libertate, și anume: martirii de la Revoluția din '89.

Continuându-și discursul cu privire la revigorarea spirituală a poporului român afirmă că: „propovăduirea noastră va găsi o deplină ascultare din partea poporului nostru dreptmăritor, însetat de lumină și adevăr, iar Cuvântul lui Dumnezeu [...] va înroura sufletele tuturor în așa fel încât să continue renașterea și reînvierea sufletească a neamului nostru, începută prin acea resurrecție a întregului nostru neam care s-a săvârșit la mijlocul fericitului decembrie 1989¹³.

Restul pastorei (p. 10–12) continuă despre Praznicul Învierii Domnului.

Reținem următoarele idei din mesajul oficial al Patriarhului Teoctist: libertatea poporului român a fost câștigată cu sângele nevinovat al tinerilor care au participat la Revoluția din Decembrie 1989; poporul român a căzut „decenii de-a rândul” pradă unor monstruoase forme de totalitarism și dictatură; acest prim Paște „liber” constituie un prilej de revigorare spirituală a poporului român, prin reîntoarcerea la fundamentul credinței și învățaturii creștine. Mesajul

¹⁰ †Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Pastorală Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Învierea Domnului – 1990”, *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 1–2, 1990, p. 8.

¹¹ *Ibidem*, p. 9.

¹² *Ibidem*, p. 9.

¹³ *Ibidem*, p. 10.

Patriarhului Teoctist, cu un puternic impact emoțional, vine să șteargă din trecutul ultimilor 45 de ani ai Bisericii Ortodoxe Române, cât timp s-a aflat sub dictatura comunistă, compromisurile făcute cu regimul de toți ierarhii, și de el, și să reazeze „libertatea cuvântului” la locul ei firesc.

Un ultim text, ales din rubrica *Documentare*, este și cel scris de părintele profesor dr. Gheorghe I. Drăgulin, fost deținut politic în închisorile comuniste, care readuce în discuție un subiect care n-a mai fost posibil de abordat în timpul regimului comunist, după moartea Patriarhului Justinian Marina (1948–1977), și anume: acela al canonizărilor sfinților români. Dacă ultima canonizare fusese făcută în timpul Patriarhului Justinian, în anul 1955, iată, la 35 de ani de la acel eveniment, este readus în discuție acest subiect.

Nu voi insista asupra analizei textului teologic, ci mă voi referi la punctul VIII din textul menționat, unde se vorbește despre „Modalitatea introducerii în calendar și în cultul bisericesc”¹⁴. Autorul insistă cu teza sa privind identitatea Sfântului Dionisie Areopagitul și a Sfântului Dionisie Exiguul sau Smeritul, spunând că „după o primă etapă festivă, definitivarea aghiografică și cultică se poate face în mod tacit, în forma completă: Cuviosul Dionisie Areopagitul și Smeritul (Exiguul)”¹⁵. În ultima parte a textului său, autorul insistă asupra locului acestuia în cult, prin popularizarea lui în toată Patriarhia Română prin „icoane, hramuri și o mănăstire cu numele lui [...] opera în românește și o Viață a lui, în tiraj de masă”¹⁶. Reținem de-aici că aceasta este prima inițiativă de canonizare a unui sfânt daco-roman sau străromân, publicată în revista *Glasul Bisericii*.

În nr. 3–4 (martie-aprilie) 1990 al revistei, găsim niște texte interesante care ne atrag atenția de la o primă lectură a cuprinsului: 1) Editorial: Apel la dialog¹⁷; 2) †Teoctist, Patriarhul României. «Să ne cinstim martirii»¹⁸; 3) René Broscăreanu, Boboiescu V., Teofan Savu, „Agenda de lucru a P. F. Teoctist pe lunile mai – august 1990”¹⁹; 4) Leon Gh. Arion, „O sărbătoare de inimă în municipiul Ploiești”²⁰;

¹⁴ Drăgulin, Gh. „Personalitatea Cuviosului Dionisie Smeritul și o modalitate a canonizării lui”, *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 1–2, 1990, p. 104–105.

¹⁵ *Ibidem*, p. 105.

¹⁶ *Ibidem*, p. 105.

¹⁷ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 5–6.

¹⁸ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 7–9.

¹⁹ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 139–148.

²⁰ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 148–150.

5) Diaconul Mihail, „Pomenirea eroilor Revoluției din Decembrie la Catedrala Patriarhală”²¹.

Primul text, editorialul intitulat „Apel la dialog”, a fost emis de Biroul de presă al Patriarhiei Române și citit în ziua de 3 mai 1990, de către P.S. Daniel Lugojanul la Televiziunea Română Liberă²². Mesajul oficial al conducerii Bisericii Ortodoxe Române pentru „toți clericii ortodocși români (episcopi, preoți și diaconi), fiind părinți spirituali ai credincioșilor, să nu se înscrie sau să activeze în vreun partid politic”²³. În acest sens, dat fiind faptul că era vorba despre alegerile electorale ce urmau să aibă loc, se afirmă următoarele: „Fidelă acestei hotărâri, conducerea Bisericii Ortodoxe Române se abține să dea vreo îndrumare sau să facă vreo recomandare preoților și credincioșilor privind opțiunea lor față de vreun partid politic din societatea românească de azi. Desigur, această neutralitate politică a celei mai vechi instituții a poporului român nu înseamnă o indiferență a ei față de aspirațiile majore profunde ale întregului popor care se exprimă prin intermediul consultării electorale”²⁴.

Prin acest mesaj se trasează direcția clară pe care trebuia s-o urmeze fără echivoc clerul întreg al Bisericii Ortodoxe Române. În realitate însă, unii preoți de la sate și orașe au „nesocotit” (sic!) această îndrumare oficială prin amintirea la predică, în mod deosebit, a binefăcătorilor, ctitorilor și sponsorilor, membri ai diferitelor partide politice reactivate după 1989. Nu se poate tăgădui ajutorul și sprijinul financiar acordat de acești oameni politici, indiferent de partid, care a contribuit la zidirea unor noi locașuri sfinte și la refacerea altora mai vechi, însă acest principiu păgubos pentru imaginea Bisericii Ortodoxe Române, a condus treptat, în timp, alături de alte motive mai mult sau mai puțin întemeiate, la scăderea încrederii poporului român în această instituție. Astfel, recomandarea inițială dată de conducerea Bisericii Ortodoxe Române pentru neimplicarea clerului în lupta partidelor politice nu a fost respectată, de cele mai multe ori, discursul fiind același, de cele mai multe ori, similar cu cel din perioada interbelică.

De reținut, din finalul acestui comunicat este următorul mesaj: „Conducerea Bisericii Ortodoxe Române nu este interesată în primul

²¹ *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3-4, 1990, p. 151.

²² Editorial: *Apel la dialog*, *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3-4, 1990, p. 6.

²³ *Ibidem*, p. 5.

²⁴ *Ibidem*, p. 5.

rând care partid politic sau care partide politice câștigă alegerile, ci ceea ce poporul întreg în urma alegerilor [...] De aceea, mai presus de confruntarea electorală partinică, Biserica face un apel călduros și insistent la diferite grupări și orientări politice să se asculte reciproc pe baza unui dialog sincer și constructiv”²⁵. Reiese de-aici ideea de dialog autentic între partidele politice, mesaj promovat intens în acea perioadă de Biserica Ortodoxă Română.

Al doilea text este mesajul Patriarhului Teoctist cu privire la „tinerii noștri, cu piepturile goale și cruciulițe în mâini”²⁶ care au căzut eroic la Revoluția din Decembrie 1989. Acesta spune că tinerii „au înfruntat furia gloanțelor ucigașe, în dorința fierbinte de a scăpa de dictatură și a deveni oameni liberi, oameni demni!”²⁷. Patriarhul Teoctist afirmă că „eroii martiri ai neamului nostru românesc [...] Biserica îi va pomeni întotdeauna, dimpreună cu toți sfinții noștri”²⁸. Continuă evocând curajul acelor tineri, unii fiind încă pe băncile școlilor, a căror jertfă „va fi scrisă veșnic în cronica vremii”²⁹, pe care îi numește încă o dată „martirii revoluției din decembrie”³⁰. Apoi își încheie cuvântul cu următorul îndemn: „Să ne păstrăm deci, în veci de veci chipurile și amintirea martirilor noștri, iar jertfa lor să ne fie pururea izvor de dragoste, de putere și de împlinire! Dumnezeu să-i odihnească dimpreună cu toți sfinții Săi, iar pomenirea lor să fie din neam în neam! Amin!”³¹.

Acest cuvânt testamentar al Patriarhului Teoctist, reluat de mai multe ori în discursurile sale de după anul 1990, ne face să ne punem următoarea întrebare: când vor fi oare canonizați acești martiri Revoluția din Decembrie 1989? Un alt text semnalat anterior, și anume „Agenda de lucru a P. F. Teoctist pe lunile mai – august 1990”, ne prezintă programul și vizitele Patriarhului Teoctist. Reținem de-aici că, în acord cu discursul său analizat mai sus, acesta a efectuat mai multe slujbe în cinstea martirilor Revoluției din Decembrie 1989³². Un alt

²⁵ *Ibidem*, p. 6.

²⁶ †Teoctist, Patriarhul României, „Să ne cinstim martirii”, *Glasul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 7.

²⁷ *Ibidem*, p. 7.

²⁸ *Ibidem*, p. 7.

²⁹ *Ibidem*, p. 8.

³⁰ *Ibidem*, p. 8.

³¹ *Ibidem*, p. 9.

³² Este vorba despre zilele următoare: duminică – 13 mai, luni – 21 mai, joi – 24 mai, vineri – 22 iunie, duminică – 22 iulie, cf. Broscăreanu, René; Boboiescu, V.; Savu,

articol, semnat de Pr. Leon Gh. Arion, este o prezentare a slujbei de sfințire a pietrei de temelie pentru patru noi biserici în orașul Ploiești, la care „Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și-a exprimat dorința de-a participa personal la punerea pietrei de temelie la una din bisericile nou aprobate”³³. Reținem din acest text că una dintre bisericile respective avea să poarte hramurile „«Nașterea Domnului», în amintirea evenimentelor din Decembrie 1989, ce au premers Crăciunului și «Sfântul Apostol Andrei», întru cinstirea și pomenirea Apostolului care i-a încreștinat pe strămoșii noștri din Sciția Minor (Dobrogea de azi)”³⁴.

Ultimul text selectat, scris de Diaconul Mihail, se referă la slujba de pomenire din ziua de 22 septembrie 1990, în cinstea eroilor Revoluției din Decembrie 1989, care a avut loc la Catedrala Patriarhală din București. Aici se menționează faptul că slujba a fost săvârșită în Catedrala Patriarhală din București care „a fost din nou martora îndoliată a pomenirii martirilor revoluției din decembrie trecut, cu ocazia împlinirii a nouă luni de la adormirea lor în Domnul”³⁵. De remarcat aici sunt două lucruri: 1) eroii Revoluției sunt numiți iarăși „martiri”; 2) formula de încheiere este „adormirea lor în Domnul”, folosită cel mai adesea în cazul sfinților. Totodată, ne mai atrage atenția un aspect, și anume: prezența oficialităților de stat – gral. Victor Stănculescu, ministrul Apărării Naționale și Victor Opaschi, consilier prezidențial cu problemele cultelor din România³⁶.

În nr. 1–3 (ianuarie-iunie) 1992, întâlnim două articole apărute sub semnătura *Redacției* care aduc în discuție un subiect destul de sensibil pentru perioada următoare regimului comunist: rolul prediciei sau despre libertatea cuvântului preotului. În primul text, intitulat „Purtători ai mesajului dumnezeiesc. Preotul liturghisitor”, se afirmă că „Teologia ortodoxă română a împospătat râvna pastorală a preoșimii Bisericii noastre”³⁷ și că „slujitorii altarelor își îndestulează

Teofan. „Agenda de lucru a P. F. Teoctist pe lunile mai – august 1990”, *Glusul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 139–140, 142, 144.

³³ Arion, Leon Gh., „O sărbătoare de inimă în municipiul Ploiești”, *Glusul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 149.

³⁴ *Ibidem*, p. 149.

³⁵ Mihail, Diaconul, „omenirea eroilor Revoluției din Decembrie la Catedrala Patriarhală”, *Glusul Bisericii*, anul XLIX, nr. 3–4, 1990, p. 151.

³⁶ *Ibidem*, p. 151.

³⁷ Redacția, „Purtători ai mesajului dumnezeiesc. Preotul liturghisitor”, *Glusul Bisericii*, anul L, nr. 1–3, 1992, p. 32.

râvna de cunoaștere și aprofundare a teologiei actuale, legate de viața și de problemele pe care aceasta le ridică în zilele noastre³⁸. Astfel, la îndemâna preoților „stau toate bibliotecile parohiale, bogat înzestrate cu tipărituri cuprinzând articole și studii teologice de o neprețuită valoare. Cercetându-le, preotul află tot ceea ce îi este necesar spre a înfățișa enoriașilor săi comorile gândirii ortodoxe [...] pentru ca acesta să fie totdeauna în pas cu nivelul de cunoștințe din zilele noastre³⁹. Articolul continuă cu direcția ce trebuie a fi urmată de cler: „preoțimea noastră este chemată, mai mult ca oricând să devină lumina lumii și sarea pământului”⁴⁰.

Cu alte cuvinte preoții trebuie să se lepede de „omul cel vechi”, de dinainte de Revoluția din Decembrie 1989, „slujind Biserica, pe credinciosul însetat după harul lui Dumnezeu”⁴¹.

În cel de-al doilea articol, se insistă, după cum sugerează și titlul, asupra „Rolului predicii și catehezei ca mijloc pastoral-misionar”. Întrucât în vremea regimului comunist predica fusese ocolită de preoți, din pricina amenințătoarei Securități care, prin angajații ei, supraveghea atent discursurile clericilor pentru a vedea dacă exista pericolul îndoctrinării „maselor populare” (sic!), și pentru deturnarea lor de la munca datorată Statului.

Astfel, de teama represaliilor Securității, numeroși preoți ortodocși fuseseră arestați în timpul anilor '50 din cauza predicilor ținute în biserici, pe motivul uneltirii împotriva ordinii sociale. Unii dintre aceștia, foști legionari, combăteau doctrina ateistă a regimului comunist, motiv pentru care au fost arestați, încarcerati, iar unii dintre ei, omorâți în închisorile comuniste. Din acest motiv, predica nu a mai reprezentat o prioritate în perioada regimului comunist, mulți dintre aceștia rezumându-se la citirea *Cazaniei* sau a *Tâlcuirii Sfintelor Evanghelii* diortosită de Patriarhul Justinian Marina (prima ediție apărută în anul 1960, iar cea de-a doua în anul 1973). În acest sens se afirmă că există „preoți corecți, onești, râvnitori în faptele milei creștine, buni liturghisitori, dar indiferenți la autoeducația lor ca propovăduitori”⁴². Din nefericire, predica dacă este „făcută la

³⁸ *Ibidem*, p. 32.

³⁹ *Ibidem*, p. 32.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 33.

⁴¹ *Ibidem*, p. 34.

⁴² Redacția, „Rolul predicii și catehezei ca mijloc pastoral-misionar”, *Glasul Bisericii*, anul L, nr. 1-3, 1992, p. 38.

întâmplare, improvizată sau copiată din revistele teologice și citită pur și simplu nu aduce roadele scontate⁴³. Iar ca argument principal este adus faptul că „oamenii de astăzi [din 1992, n. n.] au un nivel cultural mai ridicat, o o curiozitate intelectuală mai vie⁴⁴. Pentru asta, se recomandă preoților ca predicile lor să nu fie doar „parafrazări ale textului evanghelic citit la Sf. Liturghie⁴⁵ deoarece „nu au nici un efect vizibil⁴⁶. De-aici putem vedea o schimbare de optică față de modul utilizat în timpul regimului comunist. Dacă atunci nu li se dădea voie preoților să vorbească liber, acum, după anul 1990 li s-a cerut, de către Patriarhul Teoctist „să nu neglijeze această latură esențială a misiunii lor⁴⁷.

În anul 1993, în nr. 1-3 (ianuarie-iunie), întâlnim un alt text apărut sub semnătura *Redacției* și care se intitulează „Martirii creștinismului și eroii neamului”. Aici se reia același tip de discurs cu privire la eroii de la Revoluția din 1989, care sunt numiți „martiri pentru creștinătate, pentru Biserica lui Hristos⁴⁸ deoarece „prin jertfa vieții lor, au doborât dictatura și ne-au redat libertatea⁴⁹. În același număr al revistei găsim alte două texte care privesc două aspecte ale vieții sociale, interzise pentru a fi dezbătute în timpul regimului comunist: 1) lupta pentru viață – cuvânt împotriva avorturilor; 2) canonizarea sfinților români. Cuvântul pastoral împotriva avorturilor este semnat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Aici se vorbește despre „înmulțirea și răspândirea unui flagel al societății noastre actuale, îndreptat împotriva vieții și a omului⁵⁰. Sfântul Sinod îndeamnă poporul să-și folosească „darul sfânt al libertății, câștigat prin sânge nevinovat de martiri, pentru apărarea, afirmarea și reînnoirea vieții pe baza învățăturilor Sfintei Scripturi și a valorilor morale creștine și tradiționale ale neamului nostru⁵¹.

⁴³ *Ibidem*, p. 38.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 38.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 38.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 38.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 43.

⁴⁸ Redacția, „Martirii creștinismului și eroii neamului”, *Glasul Bisericii*, anul L, nr. 1-3, 1993, p. 7.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 6.

⁵⁰ Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvântul pastoral al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, împotriva avortului și pentru apărarea darului sfânt al vieții”, *Glasul Bisericii*, anul L, nr. 1-3, 1993, p. 12.

⁵¹ *Ibidem*, p. 12.

În continuare se aduc temeuri asupra importanței și prețuirii vieții, date de Dumnezeu, iar cuvântul este adresat atât creștinilor Bisericii, cât și „personalului medical și tuturor slujitorilor și apărătorilor vieții trupești, cu îndemnul părintesc de a purta mesajul darului sfânt al vieții de la altarul bisericilor la altarul medicinei”⁵². În afară de părinți și de medici sunt îndemnați și profesorii să sădească „în sufletele curate și nevinovate ale copiilor și tinerilor [...] respectul pentru viața proprie și a semenilor de orice neam [...] să se simtă responsabili față de darul sfânt al vieții și de întreaga creație”⁵³.

Un alt text de-o importanță deosebită îl reprezintă marcarea evenimentului canonizării unor sfinți români, în anul 1992. În anul 1950 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române „sub păstoria Patriarhului Justinian, a efectuat canonizarea unui număr de 7 sfinți români (Iosif cel Nou, Calinic de la Cernica, Ilie Iorest, Sava Brancovici, Visarion, Sofronie de la Cioara și Oprea Miclăuș), precum și generalizarea unor sfinți în toată Biserica românească ca: Filofteia, Nicodim de la Tismana, Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Grigorie Decapolitul, Cuvioasa Paraschiva de la Iași. Aceștia au fost înscriși și inaugurați oficial în 1955”⁵⁴.

Așadar, un alt aspect al vieții ortodoxe privind cultul sfinților care nu mai fusese abordat de mai bine de 35 de ani. Discursul Bisericii se modifică constant și nu rămâne „blocat” în interior, fiind abordat chiar subiectul românilor condamnați la Tiraspol. Astfel, Patriarhul Teoctist trimite un mesaj de solidaritate față de aceștia⁵⁵. Acesta îi numește „iubiți fii ai Bisericii și ai neamului nostru: Ilie Ilașcu, Andrei Ivanțoc, Tudor Petrov Popa, Alexandru Lesco și Petre Godiac”⁵⁶ cărora le spune următoarele: „În aceste momente de mare sărbătoare, când toată suflarea din vechea Basarabie prăznuiește cu bucurie în sânul familiei și în jurul bradului împodobit Nașterea lui Hristos, gândurile noastre din țara mamă se îndreaptă cu părintească dragoste și prețuire spre voi, frații noștri iubiți, care prin lanțuri, bătăi, batjocuri, lipsuri și suferințe v-ați înfățișat trupurile ca jertfe vii pe altarul adevărului și al

⁵² *Ibidem*, p. 13.

⁵³ *Ibidem*, p. 13.

⁵⁴ Redacția, „Canonizarea sfinților români, un act de distincție și de demnitate al Sfintei noastre Biserici”, *Glasul Bisericii*, anul L, nr. 1-3, 1993, p. 15.

⁵⁵ †Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist către românii condamnați în Tiraspol”, *Glasul Bisericii*, anul L, nr. 4-6, 1993, p. 5-6.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 5.

dreptății și ați făcut temnița întunecoasă a detenției voastre nedrepte adevărat amvon de propovăduire a luminii lui Hristos”⁵⁷. Continuă spunând că în semn de mare cinste și prețuire, și totodată „ca semn al dragostei și părtășiei la suferințele prin care treceți, Vă acordăm Crucea Patriarhală”⁵⁸, cea mai înaltă distincție oferită de Biserica Ortodoxă Română. În același ton, Patriarhul Teoctist prezintă scrisoarea trimisă lui Boris Elțin, Președintele Federației Ruse, unde își exprimă față de acesta „durerea în legătură cu situația tragică a celor cinci români moldoveni, creștini ortodocși, care își petrec Crăciunul în chinuri, batjocuri și lipsuri, departe de familii și cei dragi, în temnițele din Tiraspol, pentru «vina» de a fi susținut integritatea teritorială a Republicii Moldova, stat independent și suveran, recunoscut pe plan internațional, inclusiv de Federația Rusă”⁵⁹.

În continuare vorbește despre eforturile depuse în vederea eliberării celor cinci români moldoveni către Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, precum și pe lângă forurile internaționale, rămase în schimb fără rezultat⁶⁰.

Discursul Bisericii s-a orientat în anii următori, prin vocea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a Patriarhului Teoctist sau a unor clerici și teologi, spre teme de interes și probleme actuale ale societății românești în căutarea libertății sale de după 1990, precum familia creștină⁶¹, problema homosexualității⁶², ziua copilului⁶³, misiunea socială a Bisericii⁶⁴, secularismul⁶⁵, sinistrații în

⁵⁷ *Ibidem*, p. 5.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 5.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 6.

⁶⁰ Din nefericire, cei cinci deținuți politici au făcut mai mulți ani de detenție: Ilie Ilașcu (1992–2001), Andrei Ivanțoc (1992–2007), Tudor Petrov Popa (1992–2007), Alexandru Lesco (1992–2004) și Petre Godiac (1992–1994).

⁶¹ †Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvântul pastoral al Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist cu ocazia Zilei familiei” (15 mai), *Glasul Bisericii*, anul LI, nr. 5–7, 1994, p. 7–8.

⁶² Popa, Ioasaf, „Homosexualitatea. Păcat împotriva firii, strigător la cer!”, *Glasul Bisericii*, anul LI, nr. 6–12, 1995, p. 228–236.

⁶³ †Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Copiii sunt un dar și o binecuvântare a lui Dumnezeu”. Cuvântul pastoral al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de Ziua copilului, 1 iunie 1997, *Glasul Bisericii*, anul LIII, nr. 5–8, 1997, p. 5–7.

⁶⁴ Popescu, Dumitru, „Misiunea spirituală și socială a Bisericii”, *Glasul Bisericii*, anul LIII, nr. 9–12, 1997, p. 5–7.

⁶⁵ Popescu, Dumitru, „Privatizarea religiei și a istoriei”, *Glasul Bisericii*, anul LV, nr. 9–12, 1999, p. 213–216.

urma inundațiilor⁶⁶, apostolatul social al Bisericii⁶⁷ ș.a. Astfel, până la adormirea în Domnul a Patriarhului Teoctist (2007), direcția revistei a fost continuată la fel ca în perioada de dinainte de 1989 și orientarea ei nu s-a schimbat foarte mult, având aproximativ aceeași structură: un editorial, pastoralele chiriarhale, partea omiletică și catehetică, articole și studii, știri din viața bisericii Arhiepiscopiei Bucureștilor și uneori anumite articole cu privire la diverse probleme ale societății contemporane ca cele enumerate mai sus.

3. Numerele dedicate morții Patriarhului Teoctist și întronizării Patriarhului Daniel⁶⁸

Edițiile speciale la care facem referire sunt nr. 7-9 (iulie-septembrie) 2007 și nr. 10 (octombrie) 2007 – „Alegerea și întronizarea celui de-al VI-lea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh † Daniel”. În numărul dedicat morții Patriarhului Teoctist, cel care a fost Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în perioada 9 noiembrie 1986 – 30 iulie 2007, sumarul revistei se împarte astfel: I. Editorial; II. Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; III. Ședința comemorativă a Sfântului Sinod din Aula Palatului Patriarhal; IV. Slujba înmormântării Părintelui Patriarh Teoctist din Catedrala Patriarhală; V. Veșnică să-i fie pomenirea; VI. Slujba de pomenire de nouă zile a Părintelui Patriarh Teoctist; VII. Însemnări în cartea de condoleanțe; VIII. Telegramme, mesaje și scrisori de condoleanțe; IX. Mărturii de suflet despre Părintele Patriarh Teoctist. Din lista celor care au semnat texte ori au transmis mesaje de condoleanțe sunt o serie de ierarhi români sau străini precum și diferite personalități și oficialități de stat. Majoritatea textelor au caracter oficial și aduc aprecieri și laude asupra modului în care a cărmuit Biserica Ortodoxă Română vreme de 21 de ani, însoțite de multe fotografii din timpul înmormântării.

Reținem din toate mesajul: un patriarh al blândeții, însoțit de zâmbet care nu a avut mari tulburări în timpul patriarhatului său. Numărul 10 (octombrie) 2007 a fost dedicat alegerii Patriarhului

⁶⁶ Biroul de asistență al Arhiepiscopiei Bucureștilor, „Împreună cu sinistrații de Sfintele Paști”, *Glasul Bisericii*, anul LVI, nr. 1-4, 2000, p. 210-212.

⁶⁷ Zarioiu, Dorin, „Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos”, *Glasul Bisericii*, anul LXV, nr. 9-12, 2006, p. 252-261.

⁶⁸ Iulie-septembrie 2007 – octombrie 2017.

Daniel și conține următoarele rubrici: I. Editorial; II. Chemare, misiune sfântă și responsabilitate; III. Sărbătoarea Bisericii Ortodoxe Române; IV. În duhul dragostei și al comuniunii; V. Act de cinstire a Bisericii Ortodoxe Române; VI. Ospitalitate ortodoxă românească; VII. Mărturii ale prietenii și ale prețuirii; VIII. Cuvântul care zidește; IX. Repere bio-biliografice.

Întronizarea acestuia în calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a avut loc în ziua de 30 septembrie 2007, eveniment la care au participat mai mulți patriarhi ai bisericilor ortodoxe, ierarhi delegați, oficialități de stat, diferite personalități ș.a. De reținut CV-ul extins al Patriarhului Daniel, care a fost publicat în ultima parte a numărului revistei⁶⁹, și care se întinde pe cuprinsul a mai bine de 100 de pagini, însoțit de numeroase fotografii color.

4. Revista, în timpul Patriarhului Daniel⁷⁰.

După instalarea sa oficială în calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Patriarhul Daniel a început o muncă asiduă de reformare a tuturor sectoarelor Patriarhiei Române. Astfel, s-a ocupat și de revista *Glasul Bisericii*, care este revista oficială a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, pe care a preluat-o imediat după numirea sa. Structura revistei a rămas în principiu aceeași, cu aceleași rubrici (editorial, pastorale chiriarhale, omiletice și pastorale, articole și studii, documentare, viața bisericească a Mitropoliei, oficiale ș.a.) la care se adaugă câteva noi, și anume: 1) Pastorație și misiune; 2) „Mergând. Învățați toate neamurile...”. Subiectul abordat în nr. 11–12 (noiembrie-decembrie) 2007, în cadrul rubricii „Pastorație și misiune”, este cel al migrației⁷¹. O altă problemă stringentă, tot de natură socială, era la vremea aceea predarea religiei în școală. În acest sens întâlnim un articol scris de conf. dr. Vasile Timiș, care se intitulează „Religia în Școala Românească de azi. Exigențe. Probleme. Perspective”⁷².

⁶⁹ „Repere bio-biliografice”, *Glasul Bisericii*, anul LXVI, nr. 10, 2007, p. 196–295.

⁷⁰ Iulie-septembrie 2007 – iulie-decembrie 2017.

⁷¹ Despre acest subiect s-au scris trei articole cu titlul „Pastorație și misiune în contextul unei lumi în schimbare (Problema migrației). Conferința Pastoral-Misionară 6 noiembrie 2007”, semnate de Dorin Zirioiu, Dumitru Găină și de Ioan Moldoveanu, în nr. 11–12/2007..

⁷² Vasile Timiș, „Religia în Școala Românească de azi. Exigențe. Probleme. Perspective”, *Glasul Bisericii*, anul LXVI, nr. 11–12, 2007, p. 191–216.

Însă cele mai importante articole din acest număr sunt „Sfințirea și inaugurarea Centrului de Presă *Basilica* al Patriarhiei Române”⁷³ și „Protocol de cooperare în domeniul incluziunii sociale între Guvernul României și Patriarhia Română”⁷⁴. Primul text ne arată în fapt direcția nouă pe care Patriarhul Daniel a impus-o modului de comunicare al Bisericii Ortodoxe Române cu societatea românească. Astfel, la puțin timp de la numirea sa ca patriarh a sfințit, în ziua de 27 octombrie 2007, Centrul de Presă „Basilica” al Patriarhiei Române. Acest centru de presă cuprindea atât „studiourile Trinitas TV și Radio Trinitas București”⁷⁵ care au funcționat pentru început în Palatul Patriarhiei, fiind mutate ulterior în căminul Facultății de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, din str. Sf. Ecaterina, unde se află până în prezent. Acest centru de presă avea să mai cuprindă, în afară de *Trinitas TV* și *Radio Trinitas*, *Ziarul Lumina* și o agenție de știri⁷⁶, subliniind în cuvântul rostit după slujba de sfințire „necesitatea existenței acestor instituții media ale Patriarhiei”⁷⁷. Reținem din discursul său următoarele afirmații: „Sfințim sau inaugurăm aceste două studiouri misionare și necesare Bisericii, deoarece astăzi foarte mulți oameni nu mai pot veni la biserică, fiind departe de ea sau fiind bolnavi, bătrâni sau în suferință, iar pe de altă parte chiar și cei care vin duminică de duminică la biserică au nevoie ca în timpul săptămânii să-și întărească credința, să o îmbogățească prin emisiunile postului radio Trinitas și prin emisiunile postului de televiziune Trinitas, pentru ca să poată mai departe transmite altora credința ortodoxă”⁷⁸.

Licența de emisie a televiziunii *Trinitas TV* fusese obținută în 12 iulie 2007 de Mitropolia Moldovei și Bucovinei⁷⁹, apoi cedată Patriarhiei Române. În ceea ce privește orientarea Centrului de Presă „Basilica” și unităților sale media⁸⁰ se afirmă despre ele că „au scopul de a intensifica, într-o lume marcată de secularizare, misiunea spirituală a Bisericii, de a propovădui Evanghelia lui Hristos printr-un

⁷³ *Glasul Bisericii*, anul LXVI, nr. 11–12, 2007, p. 244–249.

⁷⁴ *Glasul Bisericii*, anul LXVI, nr. 11–12, 2007, p. 318–322.

⁷⁵ Redacția, „Sfințirea și inaugurarea Centrului de Presă *Basilica* al Patriarhiei Române”, *Glasul Bisericii*, anul LXVI, nr. 11–12, 2007, p. 244.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 244.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 244.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 244.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 246.

⁸⁰ Este vorba despre *Trinitas TV*, *Radio Trinitas*, *Ziarul Lumina* și la Agenția de știri.

mesaj actual, accesibil publicului larg. Conținutul publicistic al acestor canale media nu este exclusiv religios, însă maniera în care vor fi abordate toate aspectele lumii contemporane va fi una creștină⁸¹. Aceste mijloace de comunicare reprezintă un alt subiect care ar putea fi dezbătut într-o lucrare științifică sau chiar într-o teză de doctorat.

Revenind la textele publicate în revista *Glasul Bisericii* după anul 2008, ne atrag atenția în mod deosebit cele publicate în perioada anilor 2009–2017 când se va stabili un nou format, păstrat până în prezent: revista va fi tipărită de două ori pe an, nr. 1–6 (ianuarie-iunie), respectiv nr. 7–12 (iulie-decembrie), având aproximativ același număr de pagini. Rubricile rămân în mare parte aceleași, de la numerele anterioare cu mențiunea că se vor adăuga două noi: „Anul omagial” și „Anul comemorativ”, în funcție de cele stabilite pentru anul respectiv, de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Am observat că au existat și anumite articole și/sau studii publicate anterior în diferite reviste bisericești și republicate aici. Un exemplu este nr. 1–6 (ianuarie-iunie) 2009, când s-a vorbit despre „Unirea Principatelor Române” unde apar texte precum cel al Părintelui Scarlat Porcescu⁸², Preot prof. Mircea Păcurariu⁸³, Preot prof. dr. Ene Braniște⁸⁴ ș.a., sau 2009 – „Anul dedicat Sfinților Părinți Capadocieni” sau „Comemorarea poetului Mihai Eminescu”, în nr. 7–12 (iulie-decembrie) 2009.

În nr. 1–6 (ianuarie-iunie) 2010 întâlnim un articol interesant apărut sub semnătura lui Marius Retegan, intitulat „Credință religioasă și globalizare” (p. 195–223), la rubrica „Biserica și problemele vremii”. Aici, autorul tratează problema globalizării și abordează aspecte precum: 1) anarhia progresivă; 2) globalizare și terorism; 3) globalizare și totalitarism; 4) globalizare și economie etc. O noutate este publicarea de texte scrise și în alte limbi decât cea română. Este vorba despre articolul preotului Mihai Iordache intitulat „Christianity and other Religions: Common Values. An Orthodox and Ethical View”, în nr. 1–6 (ianuarie-iunie) 2011, p. 113–126. Cuprinsul revistei

⁸¹ *Ibidem*, p. 246.

⁸² „Contribuția clerului ortodox român la înfăptuirea Unirii Principatelor”, în revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 1–2, 1979, p. 12–29).

⁸³ „Atitudinea slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române față de actul Unirii Principatelor”, în revista *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 1–2, 1967, p. 73–94.

⁸⁴ „Din activitatea Sfântului Calinic Cernicanul, Episcopul Râmnicului Nou-lui-Severin (1850–1868), în perioada Unirii Principatelor”, în revista *Glasul Bisericii*, nr. 11–12, 1968, p. 1158–1164.

este tradus integral în limba engleză. Majoritatea articolelor și studiilor ulterioare au un caracter generalist istoric ori sunt dedicate, în mare parte, anului comemorativ și omagial declarat.

5. Concluzii

Presa ortodoxă reprezintă un izvor „nesecat” de informații pentru toți cei care sunt interesați atât de evoluția acesteia în timp cât și pentru a putea înțelege unul dintre modurile de comunicare folosite de Biserica Ortodoxă Română.

Din punctul nostru de vedere, perioada Patriarhului Teoctist reprezintă cea mai interesantă din punct de vedere al textelor publicate. Desigur, nu diminuăm importanța revistei după moartea Patriarhului Teoctist, respectiv întronizarea Patriarhului Daniel. De remarcat, după anul 2008, faptul că apar numeroase texte dedicate „Anului omagial” și „Anului comemorativ”, respectiv republicări de articole publicate înainte de 1989 sau articole noi. Acest mijloc de comunicare al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, până la apariția *Radio Trinitas* și *Trinitas TV*, presupunea o interacțiune reală cu credincioșii ortodocși. În realitate, lucrurile stau diferit, deoarece această revistă nu ajunge decât la parohii și este depozitată în biblioteca parohială unde, de regulă, nu este citită de oameni, în afară clericilor sau, mai rar, a cântărețului. Revista poate fi considerată mai degrabă un instrument retrospectiv de consemnare a unor diferite evenimente care țin de evoluția în timp a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. Textele sunt scrise într-un limbaj de specialitate și doar pentru un public specific, care are o anumită pregătire intelectuală, cu excepția unor pastorale chiriarhale care sunt scurte și au un limbaj simplu, pe înțelesul poporului. Textele de interes major din paginile revistei *Glasul Bisericii* sunt cele care țin în primul rând de problemele zilei și cele care sunt semnate de doctoranzi, texte concepute în mod serios. Restul materialelor apărute după anul 2009 au un caracter generalist, unele articole și/sau studii importante cu caracter istoric, cu privire la istoria Mitropoliei Munteniei și Dobrogei.